

MENOLIPPU MOMBASAAN

Suomi, 2002

Ohjaaja ja käsikirjoittaja:

Hannu Tuomainen

Näyttelijät: Antti Tarvainen, Joonas Saartama, Johanna Rönnlöf

Kesto: 88 min.

Genre: draama

Ikäraja: K11

Oppimateriaalin tehtävät on suunniteltu yläasteelle, lukioon sekä ammatillisiin oppilaitoksiin.

Oppimateriaalin teemoja: aikuiseksi kasvaminen, ystävyys, nuoren ja vanhemman välinen suhde, sairaus, vapaus, kaipuu, sopeutumattomuus, rakkaus, elämän tarkoitus

SYNOPSIS

Menolippu Mombasaan on elokuva imusolmuke-syöpää sairastavasta Petestä ja Jusasta. Kun Peten sairastuminen diagnosoidaan, on koulun lukukausi juuri päättymässä ja kesä ovella. Sairaalassa Pete tutustuu Jusaan, joka on sairastanut syöpää jo pitempään.

Jusan 18-vuotissyntymäpäivänä pojat karvaavat sairaalasta. Musiikin säestämänä pojat kulkevat ilman suunnitelmia kohti Saariselkää, jossa Peten ihastus Kata on kesätyössä.

Elokuva on aina katsojaa varten rakennettu tuote, jonka tekeminen on jatkuvaa valintojen tekemistä. Valinnat näkyvät mm. lavastuksen, puvustuksen, valaistuksen sekä kuvakoon ja -kulman vaihteluissa. Elokuva on myös rakennettu tarina, jolla on klassinen, alusta keskikohdan kautta loppuun etenevä, rakenne.

Tärkeä elementti on myös elokuvan visuaalisesti voimakas värimaailman vaihtelu ja monipuolisia assosiaatioita herättävä musiikki.

VIHJEITÄ ELOKUVAN KÄSITTELYYN

1. Rakennettu menolippu Mombasaan

Elokuvaa käsittelevissä kommentoissa on monissa yhteyksissä korostettu totuudenmukaisuutta. Mistä totuudenmukaisuus elokuvassa syntyy?

- a) Mombasa on olemassa oleva paikka, puolen miljoonan asukkaan kaupunki Itä-Afrikassa Kenian rannikolla. Minkälainen paikka Mombasa on poikien mielessä? Miksi sinne olisi päästävää? Miten ja milloin Mombasasta puhutaan? Minkälaisin kuvin ja mielentiloin sitä kuvataan?

- b) Elokuvan nimessä Mombasaan on vain menolippu. Mitä se tarkoittaa? Ohjaako nimi tulkitsemaan elokuvaa alusta lähtien jollain tietyllä tavalla? Onko jo nimestä järkeiltävissä se, että matkan aikana joku kuolee?
- c) Arkikokemukseen verraten totuudenmukaisena pidetyssä elokuvassa on sekä komediaa että tragediaa. Eritelkää, mikä elokuvassa on komediallista? Minkälaisissa kohtauksissa humoristisuus nousee esiin? Miksi näin mahtaa olla? Minkälainen kyseinen kohtaaminen olisi ilman huumoria?

2. Sairaus, suuri muutos

Peten elämä muuttuu kertaheitolla, kun hän kuulee sairastavansa imusolmuke-syöpää. Se on hetki, jolloin kaikki tuntuu kääntyvän ylösalaisin. Vaikeina hetkinä todella tärkeiden asioiden merkitys korostuu. Elokuvassa kaikkein tärkeimmäksi nousee ystävyys: Pete ja Jusa tekevät verivalan. Heille on yhteistä myös syöväntorjunnasta johtuva ulkonäkö, sillä molempien hiukset ovat lähteneet sädehoidon seurauksena.

- a) Ota Internetin ja kirjallisuuden avulla selvää sädehoidosta taistelussa syöpää (elokuvassa erityisesti imusolmuke-syöpää) vastaan. Kuinka totuudenmukaisena elokuva imusolmuke-syövän sairastamisen kuvaa?
- b) Onko omassa elämässäsi ollut negatiivisesti tai positiivisesti käänteentekeviä hetkiä? Mikä on ollut tähän mennessä elämäsi suurin muutos? Keneen kaikkiin ja mihin kaikkeen muutos on vaikuttanut? Pohdi elämääsi ennen ja jälkeen muutoksen.
- c) Elokuvassa Peten ja Jusan ystävyys korostuu. Elokuvan julisteessa lukee elokuvan nimen alla "Kaveria ei jätetä". Mitä yhteyksiä ilmaus tuo elokuvaan?

3. Elokuvan lajityyppi ja suosio

Elokuvaa ei useimmiten voi verrata pelkästään arkitodellisuuteen. Koska elokuva on yksi kulttuurituote muun kulttuurin joukossa, kannattaa sitä myös tarkastella osana laajempaa kulttuurikenttää. Elokuvaa kehystää useat erilaisista lähteistä peräisin olevat kommentit, lausunnot ja kysymykset, jotka osaltaan määrittävät elokuvaa. Elokuvaa voisi lajityypittäen sanoa sekä nuorisoeleokuvaksi että road-eleokuvaksi.

- a) Tekijöiden oman määrittelyn mukaan Menolippu Mombasaan on "road'n roll henkinen selviytymistarina". Pohtikaa, mitä kaikkea tekijöiden määritelmään voi liittyä. Miten itse määrittelisit elokuvan?
- b) Helpointa lienee nimittää elokuvaa nuorisoeleokuvaksi. Mitä nuorisoeleokuvalla tarkoitetaan? Miksi Menolippu Mombasaan olisi nuorisoeleokuva? Nuorisoeleokuvat on tavattu jakaa sopeutumistarinoihin ja identiteettitarinoihin. Tarinoiden suurin ero on se, että toisin kuin identiteetin rakentamiseen keskittyvissä elokuvissa, on sopeutumistarinoiden keskeinen piirre moralismi, joka erottaa kärjistetysti toisistaan hyveen ja paheen. Kuka oikean moraalin määrittää? Aikuisten yhteiskunta vai nuori? Missä elokuva ehdottaa ongelmien syyn (tai syiden) olevan? Mikä on vanhempien rooli? Missä suhteessa ovat nuorten käytös ja vanhempien suhtautuminen toimintaan? Miksi nuori uhkuu piittaamattomuutta ja uhkaa? Olisiko Menolippu Mombasaan sopeutumis- vai identiteettitarina?
- c) Sopeutumistarinat voivat vielä korostaa joko nuorison ongelmallisuutta tai aikuistumista. Ovatko elokuvan nuoret ongelmanuoria vai aikuistujia? Voiko sitä sanoa, kun päähenkilöt ovat niin erilaisia? Voisiko elokuva olla sekä kuva ongelmanuorista että aikuistumisesta?

- d) Elokuva on ollut erittäin suosittu. Se on voittanut useita palkintoja kansainvälisillä elokuvafestivaaleilla. Esimerkiksi nuorten elokuvaan keskittyvä Carrousel International du Film de Rimouski –festivaali, Kanada, Quebec, lokakuu 2003. Menolippu Mombasaan on saanut myös Jussi-patsaan, kun yleisö äänesti sen vuoden 2002 parhaaksi kotimaiseksi elokuvaksi.
- e) Elokuvan nettisivujen www.menolippumombasaan.com fanikeskustelu-palstalla on ollut jatkuvasti myös vireää kommentointia elokuvan hyvydestä. Eritelkää elokuvan menestyksen mahdollisia syitä. Käyttäkää apuna elokuvan www-sivua.
- f) Road-elokuvan voi määrittellä tarinaksi, jossa on keskeistä kulkeminen (päämäärättömästi) tiellä jollakin motorisoidulla ajoneuvolla. Road-elokuvalla ominaisia piirteitä ovat esimerkiksi romantisoitu yhteiskunnasta eriytyminen, moraalinen uudelleenarviointi, sosiaalisten ongelmien, yhteiskunnan vastustamisen, seksuaalisuuden ja henkilön kehityksen korostaminen. Miten piirteet sopivat kohde-elokuvaan? Mihin piirteet elokuvan henkilöitä johtavat? Korostuvaan yksilöllisyyteen? Vahvempaan identiteettiin? Aikuisuuteen?
- b) Onko tien päällä olemisen tarjoama vapaus ongelmatonta? Mitä tapahtuu, kun konduktööri löytää pojat matkustamassa junan wc:ssä ilman matkalippua, autosta loppuu bensiini tai kännykästä akku? Pohdi kohtausta, jossa Pete murtautuu yöllä apteekkiin saadakseen kiviusta kärsivälle Jusalle kipulääkkeitä. Keneen Pete turvautuu?
- c) Minkälainen on Peten koti? Entä Jusan? Minkälainen kuva katsojalle jää kodista, isästä ja äidistä elokuvan lopussa?

5. Sukupuoli ja seksuaalisuus

Nuoris elokuvan yksi keskeinen piirre on seksuaalisuuden käsittely. Kun nuoris elokuvaa kytketään road-elokuvaan, joka on lähes poikkeuksetta kuvattu (aktiivisen) miehen näkökulmasta, kannattaa elokuvan yhteydessä pohdiskella myös sukupuolen esittämistä.

- a) Minkälaisia elokuvan nuoret ovat? Ovatko pojat ja Kata yhtä aktiivisia ja oma-aloitteisia? Mikä tekee miehestä miehen? Tarkastelkaa kysymyksiä kohtauksessa, jossa Jusa ja Kata rakastelevat heinäladossa. Miksi juuri heinäladossa? Onko kyse rakkaudesta vai jostain muusta? Mistä? Uhroutuuko Kata? Jos uhrautuu, niin miksi? Keskustelkaa siitä, suhtautuvatko pojat ja tytöt Kataan samalla tavalla? Ajatelkaa itseänne eri rooleissa. Muuttuuko suhtautuminen tapahtumaan ja henkilöihin? Onko Kata kevytkenkäinen? Jos on, niin kuvaako se 2000-luvun alun nuorta?
- b) Onko elokuvasta löydettävissä symboliikkaa? Entä heinälatohtauksessa? Kun kolmikko jatkaa matkaansa, on Katalla päässään Peten tekemä kukkaseppele. Mitä se voisi

4. Vapaus: tie vastaan koti

Tietä on matkustamiseen perustuvissa elokuvissa pidetty vapautta edustavana raja-alueena (engl. freeway). Vapauden voi määrittellä positiiviseksi ja negatiiviseksi. Positiivinen vapaus on vapautta johonkin ja negatiivinen vapautta jostakin.

- a) Jos tie Menolippu Mombasaan - elokuvassakin edustaa vapautta, onko kyseessä vapaus johonkin vai vapaus jostakin? Pohtikaa tämän kautta esimerkiksi sitä, miksi pojat karkaavat sairaalasta. Kumpi vapaus tuntuu mielestäsi mukavammalta?

symboloida?

- c) Elokuvan lopussa Jusa kuolee "miehenä". Hänen kuolemansa on suhteellisen helppo hyväksyä. Olisiko toisin, jos elokuvassa kuolisikin Pete, hyvän keskiluokkaisen perheen poika?
- d) Saako katsoja vihjeitä Jusan tulevasta kohtalosta elokuvan kuluessa?

Materiaalin on laatinut
elokuvantutkimuksen vs. lehtori
Tommi Römpötti
(mediatutkimus, Turun yliopisto)

6. Musiikki ja nostalgia

Seksuaalisuuden kuvaamisen ohella toinen nuorisolle suunnatun elokuvan peruspiirre on musiikin merkitys. Musiikki vaikuttaa elokuvan katsomiskokemukseen, mutta sillä on merkitystä jo ennen elokuvan ensi-iltaa. Vuoden 1967 nuorisokuvauksesta Miehuuskoe (The Graduate, ohj. Mike Nichols) elokuvien oheistuotteeksi on rakennettu erikseen myytävä soundtrack. Myös Menolippu Mombasaan -elokuvaa markkinoitiin jo ennen ensi-iltaa julkaistulla kokoelmalla eri artistien lauluja.

- a) Mihin musiikkia elokuvassa tarvitaan? Pohtikaa, millainen jokin kohtaus olisi ilman musiikkia tai jonkin aivan toisenlaisen musiikin kanssa.
- b) Elokuvassa kuullaan sekä uusia että vanhoja lauluja. Mukana on niin trendikästä suomiheviä kuin finnhitsejäkin. Näiden yhdistelmä, Denigraten esittämä Mombasan heviversio (alkuperäinen versio, Taiska 1976), on elokuvan markkinoinnin kruunu. Minkälaisiin historiallisiin jatkumoihin vanhat laulut nykynuorista kertovan elokuvan sitovat? Nostalgian voi määritellä kaipuuksi johonkin menneeseen. Kun elokuvan kohdeyleisönä on nuoriso, voi kysyä, voiko sellaiseen kaivata, johon ei ole omakohtaista kokemusta? Pohtikaa, minkälainen on aiempi kokemuksenne elokuvassa kuultavista finnhitseistä (Mombasa, Jos jotain yrittää, R.A.K.A.S., Leijat, Tuuliviiri). Missä yhteyksissä olette aiemmin vastaavia lauluja kuulleet?